

Т. С. СУЛІМА.

ДЯЧИХА

— КОМЕДІЯ НА 4 ДІІ. —

Накладом Української Книгарні ім. Тараса Шевченка

в Нью Йорку.

— ДІЄВІ ОСОБИ: —

Дяк — худенький, літ 55-ть.

Дячиха — його жінка, 50 літ, дуже товста.

Колька — миршавий 20 літ, недоучка-бурсак } діти

Олька — 22 літ, сліпа на одно око.

Бутилкін — Олександр Іванович, репетитор Кольки
семинарист.

Макуха Іван Калистратович, староста.

Городієвна — його жінка, добряча душа.

Пашка — молода дівчина, дочка їх.

Корнієвна — молода вдова, селянка.

Жінка — з малим хлопцем болящим.

Грицько — наймит старости.

— Дієть ся у Катеринославщині літом. —

ДІЯ І.

За кулісами чути голос Дячихи: Грицько, Олько!... Переймайте швидче кобилу, а то градки потопче.

Я В А 1.

Дячиха (Входить, перевалюючись і маха хусткою). Оце як жаре. Ох Боже мій. Чисто мочи нема. А тут ще куди не подивись; і там непорядок, і те не зроблено, і се розкидано... отсе жите, таж каторга; не зживеш, а спечеш ся... чистий розор. Сказано-ж, сама за всім... Ні, вже, мабуть, в таку бещасну, розпрокляту годину на світ народиш ся, що поки й здохну, так перемінити нікому. Вже-ж мені Господь і пару послав. А щоб ти не діждав на світ дивитись, як ти здумав женитись. Нічого старому белбесу нетреба, тільки й глядить шинка, як би очи залити. От уже Господь покарав, імено, що за чиїсь гріхи приходять ся одвічати. (Плює). Ох, Боже мій, ох ненько... Як голками скрізь шпига, і ходить уже не здужаю... краще-б тебе, дармоїда, зовсім не було, так знала-б, що вдова, тоді-б те й думала а тож є опудало, чоловіком і батьком зветь ся... А Господи, яка я вже нещасна та

безталанна. (Плаче). От, бач, все горюєш, об їх, беш ся, як риба об лід, а себе зовсім забуваєш. Заклопоталась та й забула, що треба до шевця послати хлопця, нехай черевики полагоде... Де-ж-се вони є. Мабуть, під ліжком. (Нахиляєть ся, оха). Ох, ох, ох, як кольнуло, хай їх родимець візьме... Колька! Колька! а йди сюди швидче. (За кулісою Колька). Зараз, зараз, — сейчас, вот до точки дочитаю...

Я В А 2.

(Входить **Колька**, держучи книжку за спиною; підняв голову і бурчить).

Колька. Подождіть ось, мамашенька; я зараз закончу... розкажу своїми словами... (Кахика). Так значить... так... да (кахика). Вот значить... еге... була вже ніч, т. е... нет...

Дячиха. Так слухай, Колічка.

Колька. Подождіть, не перебивайте... Да, склоняв ся день к'вечеру і вот когда вже сонце закотилось... (Кахика).

Дячиха. Колічка, та буде.

Колька. Тьфу. Ви зовсім збили... Сказав же подождіть минуточку... (не перестаючи розказувати). Да, так, значить, коли вже смерклось... явилась Пентефрія к Йосифу... да, (кахика), і почала спрашувати... Йосифе, чого ти такий скучний?... позвольте, позвольте — (вдумуєть ся про себе), да, да, да... знаю, пізнаю... дальше... все, все ясно... продовженіє бисть.

Дячиха. Та що се ти? Я вже чую третій день пентехрііш, та пентехрііш.

Колька. (Сердито). Ах, мамаша... та ви-ж нічого не пізнаєте, а мішаєтесь; се просто іде конспект; ну, а ви тямите... что такое... конспектіровать? Ви-ж не розумієте. Се-ж бач гречеське слово.

Дачиха. Та ти попереду хоч-би вивчив руське, а тоді за гречеський бравсь... А то вже мені отсі твої кохспехтировання скоро всі жили витягнуть...

Колька. Та що там з вами балакать?... Терпіль не можу, коли вони беруть ся говорить об тїм, чого не знають...

Дячиха. От тепер і не знаю, а як чого треба, так зараз—мати.

Колька. Ну, та буде. Кажіть вже, пожалуста скорійше, на що мене отсе покликали? Тут повірите, голова кругом іде од сїї науки...

Дячиха. Та, знаю, Колечка, знаю... ти таки дуже стараеш ся. Ну, що-ж його казати? Хоч там, може, Олександр Іванович буде гомонїть, а все-ж треба до шевця піти... Чисто-ж черевики подрались, нї в чому шкандибать; як сї не полагоджу, то й буду скакати босою дурочкою... Полїзь, синку, під кровать, достань башмаки.

Колька. (Дїстає). Ну що-ж їм тут зробити?

Дячиха. Однеси, нехай полагоде. А закаблуки нехай сї-ж самі виправе, а то він ще здума нові ставити, то залегиче шельмів син, як за батька... Більш двугривенника не давай, — чуєш? Гляди-ж мені, віднеси, та зараз і приходь.

Колька. Маленький я чи що? доволно, кажесть ся, достаточно (підцуплює штани, у бік). Як раз піду тобі до сапожника, дожидай... тут рад, що вирвеш ся. (Вибіга).

Я В А 3.

Дячиха. (Одна). Ох, сердешна дитина, як же змарніла... один, одним, та й то не так, як у людей. Що з ним робити і що казати? Тільки сердешне перелїзло з тїї каторги, бурси, у семинарію, Боже-ж не дали й году побути дитині; вернули бамаги та й з Богом. Ох, щоб їм так

тяжко та важко хліб їсти, як мені тепер на його дивитись... Тьфу. (Плює). Ще родимці й письмо прислали, що вигнали по великовозрастію і не успішності. А воно те-ж вурчя, одвіту за себе не посміло дати, взяло бамаги мовчки, та й прийшло... Ну вже-ж хай їх луп задер, все положу, а таки доведу до людей; не дам ся казна-кому на глузд; аби тільки здорове його... Та вже буду прохати Олександра Івановича, щоб не дуже на дитину налягав і докоряв, а то воно-, таке клопотливе, все близько до серця прийма, що коли-б ще на себе й рук не наложило. Ох, ох, хай Бог милує. Цариця небесна, Миколай угодник, оглянь ся на мене і на його, одведи його від всякої чорної думки... Прости, Господи, наші согрішенія вольнія і невольнія. Боже, скільки то тих думок перевернуть ся за день у голові. А батько? йому й гадки нема ні прощо; спить, ніяк не витверезеть ся, так з п'яних очей ляпне: „плюнь, каже, стара, на сю науку, жени його"... Ох, щоб тебе лежня женило так і в день і в ночі, і здовш і поперек, як мене жене. (Чутно кувіканя поросяти). Он, бач, кабан біга по городу, (Дивить ся у вікно). От горе. Олько! Олько! А щоб ти на віки оглухла.

Я В А 4.

Олька. Та чого ви вже лаєтесь?...

Дачиха. Бач, лаєтесь. Що-ж тебе, кралю сліпу, прохати? Та я, як візьму ціпок, то я тебе поучу, як хазяїнувати.

Олька. А що-ж робити? за хвіст його держати, чи що, як він окравку перегриз? Не купите обривка, то окравці держите....

Дячиха. Так ти вже краще матері знаєш? Ах, ти страмниця. Що-ж ти думаєш, як в люди підеш? Чи я тебе ніколи не здихаюсь, нерачителька... Се діждала помочи гарної. Чого-ж ти стоїш? піди його нагодуй хоч.

Олька. Яким же я чортом його нагодую.

Дачиха. А що-б він тобі на язиці сів, як він тобі милий, що ти його так часто згадуєш. Ти-б не пішла до Білана, та не попрохала гарбузів нагодувати кабана? Чи мені старістю йти? Вчора ото який возяку гарбузів припер з баштану Білан? А, щоб тобі послідне вилізло, як ти не бачиш. От готовеньке з комори так знада-б тягти. Нема того, щоб на далі полежало. А Одарка приходила?

Олька. Приходила; ви тоді спали.

Дячиха. Чом же ти мене не збудила? Се-ж вона мабуть, вовни приносила; Де-ж там дождити, щоб ти сама попрохала, коли готової не зуміла взяти.

Олька. Неначе я знала?

Дячиха. Ото-ж воно й є, що ви нічого не хочете знати, з голоду-б попухли, як би на другу матір. . Ну, ідиж, чого стоїш? Зажени кабана, та сходи, душпиня, та гарбузів попрохай. (Олька виходить). От Господи, не дадуть таки віку дожити. Замучить ще ся хвороба, неміч чисто-ж заїсть, хоть би душу чим промочить. От бач, послала Ольку, а й забула сказати, щоб кавунчик попрохала. Олько! Олько! А щоб ти десятої зозулі не почувла. . .

Олька. (За кулісами). Чого ви репетуєте? дайте хоч кабана загнать.

Дячиха. Слухай: зажени кабана, та полізь отам за димарем лантухи лежать, та вибирай побільше. . . та йди сюди. . .

Олька. (Входить). Се вже мабуть, кудись знову посилають?

Дячиха. А тобі, ледащині ноги поодпадати, уморилась, сердешна?

Олька. Еге, поотпадали, побігали-б ви так за кобилою, так не тільки ноги, а й печінка вискоче.

Дячиха. Слухай сюди, та не одвертай ту свинячу пилку. . . чуєш?

Олька. Ну?

Дячиха. Що ти запрягла, що нукаєш? Піди до Білана, та попроси кавунців, та скажи, що мамаша не здужають. Чула?

Олька. Нічого... На горячку хвора, а без пам'яті хліб їсть.

Дячиха. Іди, іди, не огризай ся... А, кістка тобі в горло. Ось я встану: Я тебе побалакаю. Ох, Боже мій... (Ляга). Хоч трошки спочину, чисто ся хвороба заїла; чи воно непогодь буде, так всі кістки розломило, що й Боже... Ох-ох-ох. Що се нема нікого? казала і Олена прийде...

Я В А 5.

Пашка. (Входить). Здрастуйте, матушко.

Дячиха. Здрастуйте-не застуйте, дзига.

Пашка. Уже й лають ся... Ха,ха,ха, а Оля де?

Дячиха. На що вона тобі? скучила?... Нема; пішла за ділом (Переміння тон). А ти, дівко, принесла те, що я казала? Забула, мабуть катівка?

Пашка. Що-ж таке? Я й не згадаю.

Дячиха. От швигалка; чистий вітер: тільки й знаєш бігати, задравши голову.

Пашка. Йй-же-Богу, я й забула що. (Сьмієть ся).

Дячиха. Чого ти зуби скалиш? (У бік). От іще росте радість комусь: у неї таки чогось не достає.

Пашка. (Не перестає реготать ся). Ох Боже мій, прямо трохи не лопну.

Дячиха. Бач смішки? Тут не знаєш, на яку ступить, за що ухопить ся, а вона регочеть ся.

Пашка. А, що-ж мені хіба плакати? Йй-же-Богу, забула принести. (Сьмієть ся).

Дячиха. А щоб ти забула, як хліб їсти, шелихвістка.

Пашка. (Пчинає крутить ся).

Дячиха. Та не крутись хоч, ягоза! Ач які ями пови-кручувала своїми копитами.

Пашка. Неначе я одна тут хожу? (Показує на долівку).

Дячиха. Та вже ніхто так не крутить ся, як ти... Візьми лишень віник та замети хату; а то бач, сама чести не знаєш.

Пашка. (Сьмієть ся). Вони думають, що мені важко. Та й замети. (Взявши віник, почина мести).

Дячиха. Як би ти була ласкава, то ще-б сама сказала: дайте, матушко, я що небудь вам пособлю; ти тепер дурна ще, а колись і мене згадаєш, скажеш: спасибі матушці, що навчила; не красти-ж я тебе посилаю; а учу добру, то й слухай добрих людей.

Пашка. (Сьмієть ся).

Дячиха. Тю. Чого се ти?

Пашка. Та се я згадала своє, як оце мене мати сьогодні лаяли, отакечки як і ви. Кажуть: „треба піти до надувайла, щоб десяту клепку вставив в лоб"... Ну, скажіть-же мені по правді, матушко, чи я таки справді дурочка?

Дячиха. Та ти не так дурна, Пашко, як лїнькувата, та трохи не понятлива. От бач, сьогодні забула-ж принести палянцю?

Пашка. А ми сьогодні ще й піріжки пекли.

Дячиха. Тим-же ти й принесла, що пекли. Ще й хвалить ся, добра.

Пашка. Та я-б узяла, та ота бабуся усе вешталась так, і не можна було узяти...

Дячиха. Бабуся твоя там і бачила-б, як-би ти схотїла сама.

Пашка. Йї-же-Богу, от вам святий хрест. Щоб я на сім місці провалилась. Бабуся пекли і ховали, а то-б вже вам принесла... Де се Миколай Сидорович? учать ся все? (У бік). Ох, хоч-би побачити того голубчика...

Дячиха. На що він тобі здав ся, мій Колечка? Домітай хату вже....

Пашка. (Мете і співає):

Три дні хати не топила,
На припічку жар, жар;
Як піду я з сього села,
Комусь буде жаль, жаль....

Дячиха. (У бік). Який там грець за тобою буде жалкувати... Та не кури так... Чуєш? Ач розспівалась, краще тихше мети, а то, дихать нікуди, як неначе по дорозі батогом, то так вона віником.

Пашка. Та я-ж і так тихенько.

Дячиха. Де там у лихої години тихенько. Подивись за курявою і вікон уже не видко. Візьми кухоль та поприскай.

Пашка. (Ласкаво). Не гнівайтесь, матушко, зараз побризкаю гарненько, дрібненько...

Дячиха. І — і, лисиця, як я бачу; ти добра.

Пашка. (Бризка на всі боки).

Дячиха. Пашко, що се ти робиш? Усе позаливаєш. Ну як би мені попалась така невістка, як ти, я-б її і одного дня не даржала...

Пашка. Ну я помаленьку (приска і ненароком облива дячиху, сьмієть ся).

Дячиха. Тю, і мене забризкала. Ой, дівко, не перед добрим ти, мабуть греаш, чуєш лиху годину на свою голову...

Пашка. Та що се ви, матушко? Вам тільки я і не ужо-жу. Ось побачите, яка я ще буду хазяйка. Прийдете і у гості до мене колись... Он і Оля ваша чула, — ось спитайте її, як мене тітка Мотря хвалила, що я роботяща дівка і все по хазяйству тямлю.

Дячиха. Хвали: товар видно.

Пашка. Та се ви щось сердиті. (Співає):

Пливе човен води повен,
Тай накрив ся листом...

Дячиха. Ну, ти-ж тут прибери гарненько віничок з смі-
тям, а я піду подивлюсь у коморю, чи таки Ольга про-
сушила сухорі... Бач пішла за кавунами чи далеко-ж
тут... Пішла та й сіла... Ох, щоб ти там камінем сіла.
(Виходить).

Пашка. (Одна кида віник). Що се нема довго Мико-
лая Сидоровича? Тай скучила-ж як за ним. (Дивить ся в
дзеркало). Чи я гарно таки повязалась? (Прихорошуєть-
ся, підходе до ліжка, дивить ся на спідницю). Тай бра-
ва-ж яка сукня. Се мабуть Ольга собі шиє? А ну, я на-
дїну, чи гарно мені буде в довшій спідниці. (Надїва). А
мені до лица. А ну попробую кадрелю танцювати, як
Ольга. Чи я так зумію? (Роздумуєть ся). От і забула...
і не згадаю, куди попереду ходить... ага, га... бачу до
дверей, а тоді задом до рогачів... (Іде назад, заплутуєть
ся). Ох, ненько, коли-б не порвать... А ну, сїї попро-
бую крутить ся, як мене вчили Миколай Сидорович. Ось
загадаю, як вони приспівували. Неначе сю. (Співа і тан-
цює):

Ходе Гапка по хаті, по хаті,
В зеленому халаті, халаті...

Нї, оце веселїйша і ладнїйша. (Співа):

Тиж мене підманила, тиж мене підвела;
Тиж мені молодому вечеряти не дала...

(В той час входе Колька).

Я В А 6.

Пашка. (Замішавшись). Ох мені лишенько...

Колька. Ах, ти моя зозулечка (Обнімає), не смущай
ся моя кохана. Се-ж я. Що се ти робила?

Пашка. (Засоромившись). Та я... (сьмієть ся). Йй же Богу, аж соромно якось.

Колька. Та кажи що уже... нема надобности соромитись.

Пашка. Танцювала кадрелю...

Колька. Єто восхитительно, безподобно. Де-ж ти була? Я думав, що ти дома, і поспешів туди; мене мамаша оце послали до шевця, та чорта з два я до його піду. Збрешу мамаші, що сапожника не було дома. Ух, ти, Пентехрія моя, скажи, де-ж ти була? Великоленіє мое.

Пашка. Та я-ж, Миколай Сидорович...

Колька. Ах, Паша, не зові мене Миколай Сидорович, зові Колею, ти-ж мене любиш?

Пашка. Люблю.

Колька. Ну, і я-ж тебе люблю. Ти мені і сниш ся, голубенька; а я тобі снюсь?

Пашка. Ох, ви у мене ніколи з думок не зходите, тільки і думаю про вас і робота мені не роботою... Мати мене лають; кажуть: дурна, а я собі думаю нехай уже і дурна, аби вас побачить...

Колька. Та не кажи на мене ви, а ти. Ти-ж мене любиш?

Пашка. Та вже-ж, не як.

Колька. Ех, Паша, замучила, заїла мамаша мене з сїм ученем: Я-б тебе, знаєш, що прямо на руках носив і слід продував. Паша, не вір людям; може хто скаже, що я тебе одурю, не вір...

Пашка. Коли-б я вам не вірила...

Колька. Знов — вам.

Пашка. Так і не любила-б.

Колька. Ну ходім у садок; а то коли-б мамаша не побачила, не дай Боже, тоді вони мені дадуть шевця.... (Обніма і виходять). Ех, милочка, куропаточка, цицарочка моя. (Чутно голос Дячихи: Коля!).

Колька. Кажеть ся, мамаша йдуть, скорій, скорій ходім (Виходять). Душечка....

Я В А 7.

Дячиха. (Входить з шанькою). Бач, а того послала до шевця і досі нема. Чого-б, здаеть ся, як на мою думку: не застав дома, оставив черевики, а сам би йшов. Так нїт-же, сидить за для однії неприємности. От горе. А та, бач, як кавуни несе? Ох щоб ти туди не дійшла й відтіль не вернулась. От з Пашкою спарувать. Бач, за ті сухарі я вже голову їй прогризла... Вона і просушила як раз. Нї, вже як кажуть, то й правда; як не було на молоці, то не буде й на сироватці. Шаньку, і то нікому полагодить, шпугуряй отут голкою, сліпуючи сама. (Встає, ходить і розгляда кімнату, баче вінчик). А ся дурна Химка й віник на дорозі кинула, вже кудись дременула. От ще матері, мабуть, не печаль. Трапить ся комусь, буде хліб їсти, коли-б не вдавив ся. Прости мене Господи. Та хіба-ж втерпиш в такому пеклі, щоб иноді не согрішить?

Я В А 8.

(Входить **Олька**, держучи в одній руці мішок, а в другій кавун).

Олька. Хай їм біс, вашим кавунам. Не дали більше, один тільки й випрохала.

Дячиха. Та ти, сліпий камбул, мабуть і не прохала, онїміла на ту годину.

Олька. Так пішли-б сами попрохали.

Дячиха. Що-ж вони кажуть, дрокляті ногайці-бузувіри?... Чи ти-ж казала, що мати не здужа?

Олька. А вже-ж казала. А вони кажуть, що учора

Колька приходив динь прохати... Що ми, кричать, підряд зняли усе давати?

Дячиха. От нехристи, мазепи, прямо кімликі... Ну, ріж вже швидче хоч той: душа мре...

Олька. (Ріже й їсть). Та ріжу.

Дячиха. А вона сама, рохля, швидче хапа. Тут дух з тебе пре... Давай, тобі кажу.

Олька. Натє. їжте, скільки хочете... Боже жалко вже і однії скибочки.

Дячиха. (Їсть). Ох, Боже. Наділив-же ти мене дітьми. Нема того, щоб принести, та швидче матері... Так вона тобі попереду бісів нашле.

Олька. Іжте вже пожалуста, та мовчіть... (Вибіга).

Дячиха. (Кида навздогінці скибку). А щоб на тебе грім й блискавка. Як ти мені вілась та впеклась. В печінках вже у мене сидиш. Так от христопродавці: один кавун дали, а як до нас? Коли не за тим, так за другим; то граматку, Сидорович, перепиши, то за здоровіє, або за упокой помяни. то по мертвому почитай; а сей гаспид, мокра курка, усе буде мовчать, чох би усе забрали. Як би не я, то вже й хату-б роскидали? (Кричить). Ісидорович, чи чуєш?

Я В А 9.

Дяк. (Протира очі). Упять горлянку дереш?...

Дячиха. А ти вже очі продрав? Устав ще-й тії на вкулачки не бились, а налазить ся успів? Виспавсь, вилежавсь, сердешний, много-страдальний Іов.

Дяк. Та чого тобі треба?

Дячиха. Чого треба? Не знаєш? Гляди-ж мені, мацапура, щоб ти отому Біланові нічого не писав. Чуєш? — нічого, ніяк. Як ти думаєш? послала за кавунами: один тільки й дали. Ну, нехай-же піткнеть ся у двір, я йому в спину дрючка вкажу...

Дяк. (Заплітаючи коску одказує зовсім спокійно). Дурні; що їй той дали...

Дячиха. Грець тобі в горло. Їсти до їх не ходиш прохати, та все ласеньке та добреньке... Постривайже, я тебе нагодую.

Дяк. Чого ти горланиш, квочка?... Заткни пельку хоч лушпинням. Тьфу пінява.

Дячиха. Ах ти, ярижник, нерачитель, дармоїд, бездільник... Геть проклята твоя душа хоч з очей.

Дяк. Тьфу, сказалась зовсім баба.

Дячиха. От зовсім заморять, умалять таки віку. (Пада, як зомліла, на ліжку).

Д І Я ІІ.

Я В А 1.

Входе учитель.

Учитель. Ні, се вже не можливо терпіть...

Дячиха. Що таке?

Учитель. Та як-же: Миколая опять нема? се вже з рук вон.

Дячиха. Та він і не винен: се я послала його до шевця....

Учитель. Чого-ж він не сказав?

Дячиха. (Залицяючись). Ви вже звиняйте за се: він скоро прийде... та воно чи їй памятувало себе, я його одірвала від книжки, воно там пентехріло, все пентехріло, та ще кохспехтировання якісь тут; а я йому ще своїм шевцем баки забила. Прямо-ж нікого ніяк послать. Ох. Не сердьтесь, він таки довго не хотів: коли-б, каже, Олександр

дер Іванович не гомонів. Вже й не знаю, а дитина-ж ніколи не вгава: все з тією книжкою та книжкою... Ну скажіть, Олександр Івановичу, як таки він вчить ся, успіва хоч трохи мій Колечко?

Учитель. Успіва, тільки, що сидить за книжкою, а толк який з того? Товче, товче, за цілий день сторони не вивче.. Вже я з ним говорив й ласкаво й лаяв ся, слава Богу, не 12, або 13 літ, а вже перевалило за 19, сам повинен тямить, а йому як горохом об стінку все. Та що тут балакать довго, Спиридоновна, не те у його на думці: йому не вчить ся, а женить ся.

Дячиха. Ох, Боже, Боже! що се за напасть на мою голову?

Учитель. А то що не балуйте з малих літ; він ще й тепер у вес все дитина... Добра дитина, хай Бог милує...

Дячиха. Ну що-ж його робить? порайте хоч ви. Хіба-ж я не мати? Я не заставляю його вчить ся? Я не втрачалась? Я-ж кажу, що в мене не так як у добрих людей: у других діти є, й учителі у люди виводять, й родителів радують; а тут коли не те, то друге.

Учитель. Та так у вас все й буде. Потурали, вірите; а він Лазаря корче.

Дячиха. Я потураю? та бодай мої вороги так потурали. Він і так через силу тягне: хіба ви не чуєте, як він у ночі кашля, неначе у бочку?... Ви-ж сами бачите, на що дитина звелась: та-ж скіпка, жовток.

Учитель. Перевелась, та тільки не від ученя, а се останки доброго життя у Катернославі.

Дячиха. (Не урозумівши). А таки й правда ваша: хіба од тих харчів у семинарії не захлянеш? Борщ та каша. Іноді там з дому пошлеш які ласощі, та й то чи поживить ся: як налетять семинари, зуздром однімутй, хіба він там один?

Учитель. Та се ми чули не раз.

Дячиха. Ну, як же по вашому: чого він слабне, та кахика? (За кулісами чути іграшки Кольки з Пашкою).

Колька. Та душечко, Пашечко...

Учитель. От послушайте, як він кашля, з ким то він виграє? Ох дограєть ся він до чогось.

Дячиха. Та хіба то Колечка? То Шпилів хлопець часто сюди біга.

Учитель. (Вслухуєть ся, Колька голосно за кулісами: Пашечко, остав). А слухайте. Се Шпилів, чи чий?

Дячиха. Та се таки Колькин голос. З ким же-б се він так? . . . Пашка-б сказать, так та побігла до дому; та вона й не посміє.

Я В А 2.

(Колька вбіга співаючи; потім ввійшовши зразу соромить ся).

Учитель. (З глузуваннем). З ким се ви так Миколай Сидорович, вигравали?

Колька. (Несміливо-хитро). Який там чорт? Я? то Пашка з Олькою задрались. На силу розвів.

Дячиха. От бачите, Александре Івановичу! Яж вам що казала? (До Кольки). За що-ж се вони?

Колька. (Смілійше вже говорить, бачучи що вдатно відбрехавсь). Та чорт їх розбере. . . Мені мамаша не до того. (кашла). Ви мабуть, знаєте. (Підходе до столу, розгляда книжку й зшитки). А от бачу, що Александер Іванович уже недовольні. . . Не хотів же йти а послали, дурно проходив ся, не застав дома, тепер одвічайте сами.

Дячиха. Ох, Боже мій, Боже. Хай йому лиха година, заморочили, закрутили зовсім. (Виходе).

Учитель. Оправдуй ся тьфу! буде. Чи ти витовк по геометрії?

Колька. От, от. . . я-ж кажу, коли-б же я успів й конспект составити й гречеський приготувити, — не розірвать ся-ж мені на шматки.

Учитель. Ну, чорт з ним, буде. . . Ну, ти поняв теорему Піфагорови штани?

Колька. Нехай їм чорт. Я все думав, даже й не спав, їй Богу, все думав за ту теорему й все таки ні до чого не

додумав ся; се не по моему здоровію; (кахика), тут вже чахотка заїла.

Учитель. Та й справді: се не по твоїй голові, ти-б Пашку попрохав: може вона скорійше додумалась...

Колька. Та що ви мені Пашкою очі колете? Чорт з нею. Мені не до того; інколи просто з досади й пошутити з нею...

Учитель. Ну, буде, буде, а то ти підеш, рад случаю. Ти розкажи, що приготував з історії.

Колька. (Кашля). Ох, десь я простудив ся вже...

Учитель. Ну, буде кашлять. Я добре знаю, що у тебе чахотка.

Колька. Та ви жартуєте... вам хорошо, а я вот постоянно кашляю од етой науки... (кашла). Ну розкажу, тільки не сердитесь... Да (кашля). Коли значить в Юдеї царствував цар (задушуеть ся кашлем). Як був в Юдеї цар...

Учитель. Ну а дальше... дальше.

Колька. Зараз. Ну, то він був дуже сердитий на підданих своїх, та зробив таке распоряженіє, щоб убивать юдеєв...

Учитель. Еге—ге, тю, тю. Постривай, не тікай, як його звали того царя?

Колька. Вже-ж не як: Ваше Превосходительство.

Учитель. Ха, ха, ха, Бачу, бачу, що знаєш... Годі, прочитай лучше разів з десять, тоді може второпаєш, як того царя звали й кого при Іроді убивали. Та от що: — латинські спряженія повториш, а то щож його по дурному — в ступі воду товкти... не приготував-же? Тьфу на тебе.

Колька. І чого Вам схотіло ся сьогодні отак прискіпуватись: Дайте мені своїми словами розказать.

Учитель. Ну, кажи, кажи, бронзова голово.

Колька. Ну не сердьтесь Александро Івановичу. Я й в самім ділі постараюсь, підзубрю.

Учитель. Ну там як хочеш... мені надоїло, сам вже

не маненький... Здоровий белбус, а ще лізе в дяки. — (Виходе).

Колька. (Один). Ну їх к'чорту. Воно дуже мені нужне те коли який цар царствував; усіх Іродів помни. Йому гарно задавать уроки, бо здоровий, як бик. (Ходе замислившись). Ну возьму ще раз подивлюсь... (Почина читать, потім кида). Одійди од мене усе невестивое великомудріє (ходе посвистує)... Ех, гарно прежде було, і вчить ся було легко, як папаша мені розказував, аби знав грамоту, та голос мав, та й не губернію служака. А тепер? Ех, зарізала мене мамаша сією наукою. Та плювать мені тричі на все. (Ходе, підсмикуючи штани, потім враз з пафосом): „Чернобровою девицу, бистрокрилаго коня”. Ех, Паша, чортовка бистроглаза, перевернула ти в мене все і в голові і внутрі. (Закулісами голос Дячихи). Та йдїть, Корнієвно, в хату, побалакаем хоч трохи. (Колька кидаєть ся до книжки).

Я В А З.

Тїж, Дячиха і Корнієвна.

Корнієвна. Здоровеньки вам ще в хатї, з пятінкою святою будьте здорові.

Дячиха. Спасибі, сїдайте кума.

Корнієвна. (Сїдаючи). Чи ви тут ще здрастуете?

Дячиха. Та ще слава Богу, носять ноги. (До Кольки). Старайсь, старайсь, дитино; може Господь оплянеть ся, та пошле усе добре за наше долготерпінне.

Корнієвна. І Боже. (Круте головою). Як змарніли, паничу. Коли не прийду то все вчать ся (вийма з за пазухи сало й крашанки). Натє вам, матушечко, гостинчик.

Дячиха. Спасибі, кумо, й за се. Спечу хоч корж хлопцеві який раз (тихенько до Корнієвни). Не мішайте йому, кумо. Ну що-ж, як там на вашому кутку?

Корнієвна. Я-ж, матушко, все дома сиджу; я мало куди вхожа... Так, иноді почувеш що від лядий. Ви-ж чу-

ли, на сім тижні помер Митро Кирцатий... А жінка, нехай її побє руда глина, що з кручи пада. Гарно поминає, хоч-би підждала поки девять днів чоловікові вийшло. От уже соромниця! ні Бога, ні людей не боїть ся — таки воде. Та вона й хворим не дуже його доглядала; а як умер, то й зовсім байдуже.

Дячиха. (Цікаво). Та се Явдоха жінка Митра, царство небесне йому, пером земля — він таки було ввсе сіно перевезе мені. Невже? О, Миколаю Мермекийський, чудотворче. От тепер надійсь добра. (Дячиха Кольці).— Йди собі в хатину, там занімайсь. (Колька з буркотнею виходе).

Корнієвна. Так, так матушко, не брешу: Не такий тепер світ настав. Жиравлишина дочка, чули? Радість принесла матері в пелені. А яка була в дівках? І Боже, хороша, здорова, червоновида, повновида. Не один парубок на таку дівку руки поривав. Ось недалеко сказав Потирайчихи-Кабанки парубок: сами-ж знаєте, які батьки хазяїни. Так ніт-же, мати ще-й губи копилила: молода, каже, та молода. А я таки, матушко, Боже як старалась її за Потирайчишиного зладить... Так куди? Скільки раз посидала, кажу-ж старостів — так мати як засипе, як запорощить: „І свекруха лиха й те й се”. Ось тепер нехай почоломкаєть ся: хто тепер її візьме? кому вона потрібна? Недавно, матушко, я її зустріла: соромно і в вічі дивить ся: Плаче, вбиваєть ся. А що, кажу, Явдохо, не слухала мене? Як я клопоталась за твою дитину, так ти ще казала, що ходжу до Потеряйків миски лизать? „Вона тоді ні в сих, ні в тих, як собака в човні”: Та се не я казала” й пішла. А її сваха ще казала на мене: зводниця”.

Дячиха. Е, кумо, на кого не кажуть; казаному краю нема; тепер от-же й на мене, стару, кажуть — „зводниця”. Я-ж з свяченого коліна, та й то не боять ся плести. Ох, щоб їх до купи сплело й звело. Господи прости мої согрішенія. Иноді не втерпиш.

Корнієвна. А хоч і на мене несуть: „зводниця?”.

Дячиха. Може, того на тебе несуть, що в тебе іноді досвітки збирають ся, та я знаю: у тебе дівота й парубота чесних родителів.

Корнієвна. Ні, матушко. Не шкода-б було, як би що путне казало, а то ота швидка Улита; гунява, як роззяве вершу: „у тебе, каже, опівночі і в досвіта-коли не коваль, так мирошник сидить”. Я кажу: болячка тобі на язик. Докажи, коли що бачила.

Дячиха. Не лайсь кумо, Боже гріх який тій людині, що в святу пятінку лаєть ся. Ви знаєте, Корнієвно, хто сьогодні спостить цілий день, той ніколи не потопатиме у воді і не вмере наглою смертю.

Корнієвна. Я-ж нікому ніколи. Я вам тільки, матушко, скажу: що-ж, се діло світове.

Дячиха. Кажи, кажи... кому там я буду казати. Ох, прости нас, грішних, помилуй, святая пятінко.

Корнієвна. (Оглядаючись навкрузи). Чи нема тут нікого? Отаке скоїлось.

Дячиха. А що там таке?

Корнієвна. Таке, матушко, що соромно й подумати, не тільки сказати (нахиляєть ся до дячихи). Чи ви нічого не помічаєте за Пашкою старостишиною? Щось непевне, недобре... недобре...

Дячиха. Не вже? От така ловись? А я й байдуже... Біга тут, цокотить кожен день.

Корнієвна. Еге, еге... ото-ж вона, матушечко, і доцокоталась (у бік), на твою голову. (До Дячихи). І не знаю, що мені й робить? і мати мене за неї прохала, за Хариного хлопця.

Дячиха. Оце, Господи Боже мій. От нещасна мати. Ну, а вона-ж поміча?

Дячиха. Е ні, ні, кумо. Се діло треба розкрити. — Якийсь подлець польстив ся. Шкода матері, гарна жінка: Торік вона таки коноплі помочила, спасибі її. А казала-ж і я матері: ох, не балуй Пашку: все вона в неї не побігушках... Ото-ж Пашка скаже матері, що до нас побіжить,

а грець його батька зна... Ох, прости мене, Господи, в святу пятінку та паскуджу язик.. Прбіжить оце до нас: верть хвостом сюди, верть туди й нема вже.

Корнієвна. Та яж таки бачу, що день Пашка до вас біга та й хто-ж у вас? Панич ваш вчать ся.

Дячиха. (З жахом). О Боже! І в тебе кумо, язик повертаєть ся балакать оце? Дитина моя, Колечка! Янгол той-же, та щоб він?

Корнієвна. (На бік). Що ти після скажеш за свою дитину? (до Дячихи). Матушечко, хай Бог милує. Хі-ба-ж я не знаю панича? Ви-ж кажете, а я бач, собі... Еге, еге, матушко, треба, треба... Та як його?

Дячиха. І Боже, як? Прибіжить до мене, а ти й дивись. По сліду й зайця находять... От тобі діти, діжди їх. Ну як же там, Олено, по моему ділу: що мені з Олькою моєю робить? в літа ввійшла зовсім; чи ти не найшла чоловіка, — я-ж тебе прохала?

Корнієвна. Не знаю матушечко. Розпитувала людей: от під Іванівського писаломщика підходцем підходила; та що-ж каже, простіть матушко, не во гнів вам, що скажу, їй же Богу, каже: „Як Спиридониха положе 50 карбованців на сліпе око своїй дочці, то вже женюсь — хоч зараз”.

Дячиха. (Перебиваючи). А щоб вони йому сі 50 карбованців у горлянці стали. Бач, сліпа... Та вона його ирода, обпере, обшиє й обмиє, — дівка роботяща. Та-ж хиба Олено, не знаєш моєї дочки? Вона-ж і швачка і пра-чка у мене.

Корнієвна. Постривайте, я побалакаю сама ще з ним.

Дячиха. 50 карбованців, — легко сказать. Де їх узяти? Оце думаю поїхать і ільнувать, та що-ж? Добра мало, не такі урожаї стали... 50 карбованців на сліпе око. А щоб тобі видющі твої повилазили... Вона малою красива була, як намальована, таж картина, та проклятуща золотуха око виїла, що-ж робить, усі під Богом.

Я В А 4.

(Входе жінка з хлопцем).

Жінка. Добридень, Матушечко, з пятінкою.

Дячиха. Здрастуй, здрастуй, Горпино.

Жінка. (Пхає сина). Іди, чолом, чолом бий матушці.
(Хлопець упіраєть ся). Бий, бий чолом...

Дячиха. (Простягає руку). Ну, бий, хлопче. Хлопець цілує).

Жінка. (Штовхає упрять). Ну, в другу-ж руку матушці бий чолом.

Дячиха. Молодець, молодець, Василько. Неначе так?

Жінка. Так-же, так, матушечко. (Вийма з під поли курку). Нате матушечко.

Дячиха. Спасибі. Пустіть під піл. Що се Горпино,— твій хлопець так змарнів?...

Жінка. Та се, не вам кажучи, матушечко, третій тиждень пропасниця. Вже добрі люди, пораяли до вас піти. Поможіть бо таки, спасибі вам будь ласка. Чисто-ж скрутило хлопця.

Дячиха. Та я-ж нічого не знаю; я так, Божою помічу добрим людям иноді помогаю.

Корнієвна. (До Дячихи). Ну ви тут, матушочко, порайтесь, помагай, Біг вам а я вже піду... прошайте.

Дячиха. Ну, гляди-ж Олено, не забудь, що балакали: треба на чисту воду вивести.

Корнієвна. Виведем, виведем, Бог дасть... прощайте. (У бік каже): я тебе з сином виведу у люди. — (Йде).

Жінка. Поможіть-же спасибі вам, матушечко, він же у мене старшенький саме така підмога батькові... От напало-ж лихо.

Дячиха. А йди сюди хлопче... треба подивить ся. (Придивляєть ся). Еге, ге, погано. Се, Горпино, тобі разів зо три прийдець ся прийти... Ну, хай Бог помога; в добрий час сказать, а в лихий помовчать, нехай в печі

жар лежить. Одвернись, Горпино, одійди, до порога, плюнь трич. (Горпина плює). Та не оглядайсь. Стань, хлопче, на коліна, стій; треба святої водиці дістать (достає) Господи благослови. І прошу і благаю тебе, святу п'ятину і на містечко зсилою, та зійди собі, та з димом, та з чудом, на очерета, на болота, на густі лози, де собаки не гавкають, де людського гласу не чують, де дзвони не дзвонять і півні не кукуривають, і ти святий Васю, і ти велика мучениця Варваро, дуй своїм сцілющим духом на лом кости, та зійди собі, вернявою серця не пали, білої кости не ломи, і від сірої кобили граблища носила і від болящого раба Божого болість святим духом одгребала... Господи поможи. Дуну й плюну й тричі воскликну: амінь на голові, амінь на руках, амінь на ногах болящого Василя... (плює). Де взялось з поганого сліду, туди й піде... плюнь тричі, хлопче... Плюнь і ти Горпино. (Плюють).

Жінка. О, спасибі вам, матушечко, хоч-би Господь дав йому поправку я вже вам одвдячу.

Дячиха. Людям допомагає, то може і тобі допоможе. Та ще сьогодні великопостний день... (шукє в шафі, дає звернуту бумагу). Опе на (дає жінці), Горпино, зав'яжи на голові нитку. Як буде хлопець лягати споти, окропи його свяченою водою; заплющ очі, та й надінь; та нехай не скида і спить; а на дев'ятий день посадиш його на порозі потилицею в хату. знімеш з його цю бамажину, наллєш у чарочку свяченої води, спалиш бамагу, а попіл у чарочку розколоти та дай випить. — Се мені з Ахвона винєсла баба Калєничка, спасибі їй таки, таке цїлюще, не одній помагало.

Жінка. Спасибі вам, матушечко хай вам Бог пошлє, чого ви бажаєте і в полі і в дорозі і на сїм світі й на тїм, чого ви у Бога сами благаєте. (До хлопця). Кланяй ся матушї (кланяєть ся). Прощайте-ж... бувайте здорові.

Дячиха. (Зупиняючи її). Постривай, Горпино; ти-ж вже й мене послухай.

Жінка. Ну, вже я вам одвдячу...

Дячиха. Та ні, от що: прийди, спасибі тобі, на сім тижні, хату обмажеш; та як що є утячі яйця, — принеси, спасибі; а то, Боже мій: оце сіла-б качка на яйця, та нічим підсипать.

Жінка. Принесу, матушечко, — неначе у мене було. Спасибі вам, прощайте. (Виходе).

Дячиха. Бач, до мене всі і хворі і здорові, — всім я помагаю; тільки мені ніхто. Слепа. 50 карбованців. Де їх узяти? А батько прескверна пяниця... Байдуже йому, що скоро вже посиніє. От Господь уподобав парю...

Я В А 5.

Дяк входить.

Дячиха. От явивсь — подивіть ся на його... Де тебе носе?... Ти й не чуєш, що люди кажуть, — чужі клопочуть ся. Ти-ж батько своїй дитині? Лодар, ти не батько.

Дяк. Чого се ти розпорощалась? Ще не набрала?

Дячиха. А щоб з тебе дух вибрало, як я вже беру.— Бач, 50 карбованців за дочкою прошуть... Та ще гляди і за 50 вирветь ся таке чадо Тимохвієве, як і ти... так краще вік в дівках сидіт. Чого ти чухаєш потилицю?— Що ти думаєш?...

Дяк. А ти чого головою махаєш, як кобила в спасівку? Ох не доводь до гріха; буде вже.

Дячиха. Бач! не доводь до гріха. Праведник. А як мене доводють, він того не баче. От чоловік порада...

Дяк. Та що ти хочеш від мене, щоб я пішов красти, чи що 50 карбованців? деж я тобі візьму... Ти ще закроми не досипала, мало все; продай і 50 карбованців биде. Так ти хочеш щоб у тебе все ціле лежало і гроши були? все-б загарбала, грабіжня шкапа. Тьфу, як ти мені обридла своїм гавканем. Отут вже ти у мене сидиш. — (Показує на шию).

Дячиха. Так я ще обридла, гавкаю? Ох, ти, дармоїд, бездільник, красти. Ти-ж таки пасаломщиком звеш ся,

служиш Богу і людям. Невже-ж таки тобі не дали-б мужики, як би ти сам хотів добра своїй дитині? Балакать великий: закромі повні. Ти їх понасипав? Продавать умієш, а зібрать попробуй, покландай якого небудь хама. У других дяків, Боже скільки тих книшів, хліба, птиці, а мені ти багато приніс?

Дяк. Та тобі хоч усю слободу перенеси, так і то буде мало.

Дячиха. Та доки-ж ти будеш балакать, докорять мені? хто-ж тебе годує і дітий? Як візьму рогач, то я тобі покажу, яка я грабіжня шкапа.

Дяк. А ну, ну. Ой гляди, не доводь до гріха... Ти вже мене 30 літ пиляєш. Тьфу пінява.

Дячиха. А щоб ти пінив ся цілий вік... Ох, не дадуть таки віку дожити, прямо замучуть... Ох, поїду хоч на день з очей; одихну трохи у добрих людей... Олько, Олько, запрягай кобилу, клади роптуха, лантухи, рядна в дроги... Олько, щоб ти голосу свого не почувала.

Я В А 6.

Входить Ольга.

Олька. Чого ви кричите?...

Дячиха. Що-ж ти не чуєш? запрягай машку: поїду хоч з очей від вас у Муравку. Коли я вже здихаюсь тебе? Бач треба придане 50 карбованців, щоб тебе кралю взяли...

Олька. Та вже як таке житя, так краще у наймичках жити. (Виходить).

Дячиха. (Виходючи). А ну попробуй, попробуй; — може у чужих солодше буде.

Дяк. (Один). А, Господи, хоч-би тебе люту винесло скорійше. Поки ще вибереть ся, так наїсть рубець. Уже чухала; з молоду добра не бачив; а тепер плюнув, хай, що хоче, те і робе, погибай.

Я В А 7.

Вбіга Колька.

Колька. Ну слава Богу, слава Богу, вже мамаша поїхали. . . тепер папаша ми заживем з вами хоч день з доволиствієм. Я принесу вам горілки, та й загуляєм.

Дяк. Слава Господеві. І возвеселим ся і возрадуєм ся. (За кулісами). Олька, глади-ж мені кабана.

Дяк Тьфу! невинесло, ще лізе. (Вхопить Дячиха).

Дячиха. Глади-ж мені тут, а то ви за день тут такого наробите, що і за тиждень не розбереш. А ти, Колечка, учись, та не пий холодної води, по надвірю не бігай.

Колька. Охота вам, мамаша, тривожить ся, буцім то ви не знаєте, що я стараюсь учити ся. . .

Дячиха. (До Дяка). А ти мені глади: як тільки я з двору, а ти зараз у шинок, — нажреш ся, як те жлукто, та й полізеш до дому ні рак ні жаба. .

Дяк. Знов своє.

Дячиха. Ох, Боже мій, як же тяшко. Сідайте-ж, щоб усе добре сідало. . . Глади-ж мені, Олько, щоб ти лошака напоїла, сїна підложила. Ну, хай Бог благословить у добрий путь! приглядайте-ж. . . Олько батіг, та шаньку покклала? . . .

Дяк. (У бік). Хоч-би тебе винесло.

Дячиха. Ну, неначе вже все (Виходить). Олько, ходім, мені підсобиш на віз злісти. (Виходить).

Дяк. Слава Богу, винесло да не возвратише ся нікогда-же в дом свой.

Дячиха. (Входить знову). Бач я і забула. Чуеш, старий, отам у коморі овес: візьмеш, провієш. Ох, глади-ж мені.

Дяк. Та чули, чули вже, іди: згинь ти від мене, яко тать во дні полунощніі.

Колька. (Дивить ся в вікно). Ну, папаша, не печальтесь, вже поїхала. (За кулісами голос Дячихи). Но машко. Глади-ж мені, Олько, за батьком приглядай, но. . .

Дяк Ох, як сто пудів з плечей спало, ушилась нарешті. Ну й нагризла-ж голову. Піди-ж синку, тепер принеси півкварти.

Колька. От тепер ми заживем, січас піду.

Дяк. (Виходючи). Слава Господеві, здихав ся своєї горохової копиці... Ну тай скажена-ж баба, — заїсть до смерти... Де-ж тут не запить?...

— ЗАВІСА.

ДІЯ ІІІ.

Пашка сама співа.

Ой підійди, милий
Під нове віконце,
Та послухай, як мене
Мати лає.
Ой лає, лає,
Ще й словами покоряє...

„А вже мене мати хай хоч як ні лає, а мені байдуже... Ось ще трохи, та й буду дяконівною (соромить ся). Чи таки справді? Йй-же Богу, мені самій якось цікаво... Миколай Сидорович казали, що о Покрові і весіле буде... А може, вони дурять. Ох, не дай Господи, що я тоді буду робити? Вже і мати неначе щось за мною помічають. (Переміня тон швидко). Та, ні ні, цур йому пек, хиба-ж гаки мене Миколай Сидорович одурять? Он вони кажуть: вчора, як не прийшла, так вони цілісенький день, як дурні, ходили і книжка у голову не йшла, кажуть. А сього-

дня (сьмієть ся, соромлючись). Як побачили, та такі раді стали, що не знають що й казати, обіймають, цілують. Як вони ще пак приказували? Не наче так: голубочка, индюшечка, якомсь по панському все, та так міцно, міцно обіймали. Ох, Миколаю Сидоровичу; як-же я вас кохаю, як я за всім буду пильнувати. І вже тоді не в сій одежі буду ходити, надіну довгу спідницю й почну повагом ходити, як попова жінка... (Сумно). От, Боже, одно мені горе: Як я на весіллі буду танцювати? Миколай Сидорович кажуть, щоб не одмінно кандрелю, та ланцету навчитись. Хіба поспробувати? Тепер нема нікого. А ну хоч трошки. (Співа). „і шумить і худе"... (Пританцьовує).

Я В А 2.

Входить Мати.

Мати. Що ти, дочко, крутиш ся? (Не сердючись привітно говоре). Що ти думаєш: заставила тебе діло зробити, а ти почала крутити ся? От, Боже мій. Ну, як ти заміж підеш? Хто тебе візьме, дочко? (Плаче).

Пашка. Не журить ся, мамо: візьмуть.

Мати. (Плаче). Тобі все іграшки: ти послухай, що люди балакають, що буде радість...

Пашка. Нехай, знаєте, мамо, собаки гавкають, вітер рознесе.

Мати. Звісно, що не балакають, а все лутше було-б як би ти матері слухала, коли у тебе самої не всі дома.

Пашка. Хіба-ж я вас не слухаю, — не зробила те, що приказували?

Мати. Та вже мені твоя робота звісна; ти хоч-би за собою гляділа, щоб не була безщесна... Ти-ж у нас одна.— Ох Боже мій (плаче). Горе мені з тобою. Бізьми отам в скрині сорочка, та покачай а я піду проти череди... — (Виходить).

Пашка. (Бере сорочку, качає, потім кида, говорячи). Се одне скачала, а то нехай опісля... А от що: поки матері нема, однесу я кавуни, Миколай Сидорович ще вчора прохали, і дізнаю, чи матушка дячиха дома; бо Миколай Сидорович, як я вже йшла до дому, вибігли й крикнули мені в слід: приходь над вечір, мамаші не буде... Се мабуть, матушка поїдуть ільнувать, — хоч-би вже не заїздила до нас, а то почне матері докорять мною: „все біга та біга”. Ну треба йти швидче, а Грицькові скажу, що як мати буде питать мене, нехай скаже що пішла у млин, дідові їсти понесла. (Виходить, в дверях говорить): Грицьку, скажеш матері, що я пішла у млин... (голос). Добре.

Мати. (За дверима). Пашко, Пашко. Іди, поможи телю залучить (входе в хату). Пашко. Деж се вона ділась? Чи не дременула знову кудись (в дверях). Грицько!

Наймит. Чого?

Мати. Чи ти не бачив Пашки?

Наймит. Бачив. Та вона-ж пішла до млина, дідови обідать понесла.

Мати. Гм, бач і вигада-ж, неначе-б не можна з тобою одіслать... Не сидить ся... Ох... Біжи лишень хоч ти, залучи в хлів телю... (Наймит виходить. Мати одна). От Боже мій, що мені з Пашкою робить? Воно таки й справді коли-б чого не було, що люди натякають... — Звісно, молоде-дурне... А на світі всякі люди є. О Господи, Господи. (Виходить).

Я В А 3.

Дячиха. (За кулісами). Ей, хлопче, чи є хто дома?

Голос. Тітка дома.

Дячиха. Іди сюди: візьми кобилу, постав коло сїна, й в дроги сїньця наклади.

Голос. Е, матушко, не накосили ще.

Дячиха. Ач який цікавий, біс його батькові, уже й

не накошили (в дверях). Гляди-ж мені, тільки не накладеш. (Входить перевалюючись охка). Ох, Боже мій, люди добрі, чи тут хто є? (У боковій кімнаті). Хто там?

Дячиха. Та я-ж, матушка, вже-ж ніхто; нікого лиха година не понесе по сій спеці... Ох, Боже мій... Здрастуйте, з понеділком будьте здорові, чи-то пак... з пятінкою... Та за тими собачими клопотами й дні погубиш.

Хазяйка. (Входить). Та ви, матушечко, хоч сідайте.

Дячиха. (Сідаючи важко на лавку). Ох, і шкіри на собі не чую — зовсім зморилась.

Хазяйка. Де не змориш ся, не заклопочеш ся, звісно вхазяйстві — діти... Я й сама з ранку до вечора, як собака на обривку крутюсь, спочиву не знаю.

Дячиха. Передихаючи). Ох, прямо думала, поки доїду, то й душі не стане. А вже-ж таки пече, хочби Господь послав дощику, сказано-ж скотина сердешна, як п'яна, тиняєть ся по степу. Ох, ох, Боже мій милосердний. Чи нема у вас водиці холодної напитись ся?... Чисто-ж висохло у роті...

Хазяйка. Чом-же нема? зараз (Виходе).

Дячиха. (Оглядає хату, становить ся перед полицею і бачучи хліб, кива головою). Бач, бідна, а хліб, який репа! А як на панахиду, так ту-ж цеглину несе, прости Господи. (Переказує з злістю слова хазяйки). Крутюсь, як собака на обривку. Коли-б не так. Як начинена — гладка; прямо ледве не репне.

Хазяйка. (Йдучи з кухлем) Натє, матушко, холоденької....

Дячиха. А я оце, голубочко, люблюсь на твій хліб,— пухкий, та білий який.

Хазяйка. Еге-ж, бач, то змололи мішечок торішньої пшенички, та й спекли думали молебінь служити, вітряк посвятити.

Дячиха. (Пе). Спасибі.

Хазяйка. На добре здоровячко, матушечко.

Дячиха. (З щирістю). А ви, сердечко, брата поховали?

Хазяйка. Еге, матушечко, поховали; вже що не робили, й хвельшара привозили й діда з Іванівки, й бабу Охримиху; а все таки ніякі ліки не пособили, — вмер сердешний, Боже, як тяжко мучив ся.

Дячиха. Що-ж, серце, такий уже Божий приділ; од смерти не втечеш; царство йому небесне, вічний покой. Усі там будемо. (Перемяня взір, підходячи знов до паляниці). Ну й хліб у тебе, свашечко. Ти вже мені паляничку, хай діти помянуть, — пером йому земля.

Хазяйка. Чого-ж? матушечко; нехай за його душечку піде...

Дячиха. Ох, ох, гріхи наші тяжкі... (Потім зразу хапаєть ся за бік).

Хазяйка. Що се з вами матушечко?...

Дячиха. Та щось коло серця не гразд, — як гадичка вять ся. Може, олекша як що зісти. Нема там чого перекусить? Оце Господи, як варє.

Хазяйка. Чого-ж би вам? борщ варили, картоплю, локшу.

Дячиха. Та давайте, однаково: попереду борщу, картоплі, а що як є локша так і локші; бо я вже Бог зна, коли і куштувала.

Хазяйка. Сідайте за стіл, матушечко (подає миску).

Дячиха. (Ість). Се картопля вже нова, кума? Та й дорідна-ж яка. Се з німецького заводу?

Хазяйка. Не знаю, матушечко.

Дячиха. Німецька, німецька. Істинно. А, тай смашна яка картопля. Ти вже ластівочко, коробочку Сидоровичу; бо він дуже охотник до картоплі; а особливо до німецької.

Хазяйка. Та вже, матушечко, й не знаю, чи й буде на коробочку.

Дячиха. От уже й не знаю... Боже, Боже жадоба ваша. Хоч-би про душу дбали за для искупленія гріхів наших.

Хазяйка. Та не погнівайтесь.

Дячиха. (Їсть). А що, багато у вас тільних корів?

Хазяйка. Та слава Богу дві.

Дячиха. Слава Господеви, людям посилає. Ви вже, кумасю, як будете на базарі у нас, так не забудьте принести глечичок сметанки та молочка. Воно самій мені байдуже, та жаль хлопця, знаєш же, мій Колечка?

Хазяйка. Та як-же-ж знаю.

Дячиха. Воно-ж приїхало з Катернославу з тії каторги ученія.

Хазяйка. То годі матушечко; хиба-ж ми не ймем віри? що зможу, те й наділю.

Дячиха. Спасибі, що хоть люди оглядають ся... А на такого чоловіка, як у мене, мала надія. От-же поїхала, моє серденько, з дому; а він там мабуть, десь у шинку стремить (зітхаючи). Отак як подумаєш иноді, голубко, як його жити й дітий дружити маючи такого батька й чоловіка.

Хазяйка. Та чи чуєте матушечко, не потурайт-те, не надсаждайте свого серця... Вони скрізь однакові.

Дячиха. Ох, всетерпилувий й милосердний, Ти бачиш все й чуєш і все нам грішним прощаєш... (Переміня тон). Оце лихо, що се мені все негарно коло серця якось, чи нема в тебе солоного перцю, може перебе?

Хазяйка. (Кидаючись). Ось нате.

Дячиха. (Їсть). Може моя голубко, кавунчик є свіженький?

Хазяйка. Та є там якісь цвіркуньці, хлопці з баштану привезли. Хиба воно, матушечко, без дощу що путне буде? Одне бадилля на ниві стремить...

Дячиха. А. Так може у вас багато лушпиня та гнилих динь? Однесли-б моїй кобилі, вона, Боже, як їх люби...

Хазяйка. Були, матушечко, та свиням у саж вивернули всі... Кушайте. Нате ось і кавунчик. (Дістає з під лави).

Дячиха. (Ріже). Бач, тріщить, видно добрий? А ну? (Їсть). справді, солоденький. А ви чого-ж, кума?

Хазяйка. Їжте, я на їх байдуже, — не охотниця?

Дячиха. Та-й я не дуже поважаю, та так, бач з охотки... Ну спасибі, свашечко, за хліб за сіль і за угощення. Підкрипилась трошки, посолонцювала. А Іван же де се твій?

Хазяйка. Кумує у сусіди; меншій невісточці Бог дав сина.

Дячиха. Се Явдосі?

Хазяйка. Еге.

Дячиха. Ну, нехай-же великий росте. (Чуга голову). Що се голова так свербить, неначе на дощик?

Хазяйка. Та може Бог і пошле, бо чисто-ж усе, матушечко, повигоряло. І Господи-ж пече.

Дячиха. Ох, хо, хо... Кара, кара Господь Бог за наші гріхи. Ох та-й свербить же як голова... А сядьте лиш, сердечко, поськайте мені.

Хазяйка. Як-же, матушечко, а сьогодні-ж пятінка?

Дячиха. Ох, Господи, прости мене грішну. Та хиба, серденько, з моєю памятю, не согрішиш? Їй-же Богу, тут швидко забудеш, як тебе й звать.

Хазяйка. Звісно матушечко, клопоти, діток дїждали.

Дячиха. Ох, діти. Як кажуть, то й правда, малі діти — мале-й-лихо; великі діти — велике й лихо. Звісно, я й сама мати... Ох, Боже, Боже. (Кива головою).

Хазяйка. Що таке матушечко?

Дячиха. (Оглядаєть ся). А де се твоя дівка, Гордієвно?

Хазяйка. Побігла у млин, дідові їсти понесла чи що... Чисто-ж мені горе, не всиде дома ніяк...

Дячиха. Ох, Гордієвно... Ти нічого не помічаєш за Пашкою?

Хазяйка. Бог його, матушечко, знає. Звісно балакають люди.

Дячиха. Гордієвно, голубко. Не ховай ся від мене, я сама дітий маю. Вона хоч твоя Пашка, не во гнів тобі, трошки таки й кручена, а подлецю ум не заоре... Ох, хохох!

Хазяйка. (Кидаєть ся). Матушечко, голубочко, не вже-ж правда? вона-ж у нас одна...

Дячиха. Казала-ж тобі, Гордієвно: ох, не потурай побігушкам Пашки... Не слухала мене буде каяття, та вороття не буде...

Хазяйка. Ох, бідна-ж моя головочка, хиба-ж я ворог своїй дитині?

Дячиха. Не журись, Гордієвно. У вас худоби Господь Бог послав...

Хазяйка. А Боже мій, матушечко, ми-б уже дали й надали. Я кажу: що воно мені такі погані сни снять ся.

Дячиха. Слухай, кума. А Іван--же твій як, поміча?..

Хазяйка. Ні, ні, нічого... О, недай Бог як-би він дізнав ся, перевернув-би всю слободу.

Дячиха. Ну мовчи-ж, мовчи, серце, щоб ні сич, ні сова не знали.

Хазяйка. (уклоняєть ся). І моя голубочко і моя ластівочко (цілує руку дячисі), я вже-ж і не знаю, як вам й дякувать... Уже-ж я вам тоді все, що тільки забажаєте... (Кидаєть ся цілувать руку дячисі).

Дячиха. Не треба, кума, не треба. Молись Богу, подай на Ахвон, та на Єрусалим... Ох встерпеливий, скільки-то людських согрішеній, і все Ти терпиш (оглядаєть ся). Що се ви, кума, полотно побілили?

Хазяйка. (Роздумуючись, потім спохвачуєть ся). Що кажете, матушечко?...

Дячиха. Кажу, полотно побілили?

Хазяйка. Еге, побілили, половину ще тільки.

Дячиха. Скільки шматків?

Хазяйка. Шматків з десять.

Дячиха. Мені-ж, сердечко, шматочок...

Хазяйка. Беріть матушко, хоч два; носіть на здорове.

Дячиха. Спасибі; знаєте, голубочко Гордієвно, не журіть ся... Ще-ж нічого такого нема (шепоче на ухо). Не журіть ся. Знаєте що (достає гроши з кешені) нате ось пошліть за долничком; випєм, посидимо.

Хазяйка. А й справді, матушечко, чи не повеселійша таки мені. Грицько!

Голос. Чого?.

Хазяйка. Піди дольник водки купи, та швидче до дячихи). Повірите, матушечко, як почувла я ото, що люди балакають, та так мене за серце вхопило, що й Боже. — Оце, спасибі вам розважили мене трошки.

... Дячиха. Богу дякий; Господа проси, його милости, я то що....

Хазяйка. Ох, треба-ж закуски наготовить, свіженька сметанка є...

Дячиха. Ото й добре, саме на мої зуми... (Хазяйка виходе).

Дячиха. (Одна). Еге, бач як ростала... Отак вас, хамів і треба вчить... Так у вас нічого не візьмеш. (Повторює зі злостью слова хазяйки): „Я вже вам, матушечко, і те і се"... Та ще ми побачимо, що ти даси. (Замисливо). Треба-ж, усе уміючи до кінця довести...

Хазяйка. (З сметаною). Самих вершечків сметана.

Дячиха. (Ласкаво). Спасибі, серденько, що мене шануєш. Слухай кумасю... (Входе Грицько).

Грицько. Натє, тїтко, три копійки за вами.

Хазяйка. (Бере). Уже й збігав, — молодець. (До дячихи). Звиняйте, матушочко, я не почувла, що ви кажете.

Дячиха. Та ось-що: ти вже мені приготуй пшенички коробочку, та ячменю.

Хазяйка. Можна, матушечко, можна... Ох.

Дячиха. (Налива). Та ти не сумуй (підносе), викушайте, голубко.

Хазяйка. А ви-ж собі?

Дячиха. Ну дай-же Боже, що-б усе лихе одійшло, а добре до нас прибуло. (Випива і налива).

Хазяйка. Закусїть, матушечко. (Бере чарку). Пошли-ж Боже, щоб наші вороги мовчали, а підківки бряжчали. (випива).

Дячиха. Кушайте... Вже-ж і ви, Гордієвно, не забу-

вайте і нас; у неділю будете-ж у церкві? Заходьте чайку напемось, по ділу побалакаєм...

Хазяйка. Як-же, як-же, не безпріменно, матушечко, на вас-же тільки і надія одна.

Дячиха. Об тім, кума, вже не турбуйсь. Аби лихо тихо. Ти-ж не забудь, як будеш їхать на базар, так завези крашанок... знаєш, голубочко, все воно, що не да-си, все воно за спасеніє душечки твоєї піде, за искупленіє гріхів наших... Помремо, кума, все останеть ся, з собою нічого не візьмем: сьогодні живем, а завтра Бог зна. — (Налива горілку й пють).

Хазяйка. Так, так, матушечко, хіба-ж я для вас що шкодую?

Дячиха. А знаєш що, Гордієвно, я тобі скажу: а ще-ж єсть такі окаянні луши, що судять мене. Що-ж, як-би я була така, як ото Іванівська дячиха, що з печі, горища все повидира. А я не така ні, що-ж, гріха нічого таїть, треба чого, прямо прийду й попрошу. Помогти кому, чім зможу, ніколи не відкажу... За те мені Господь Бог, може, на тім світі готовое. А Боже борони, щоб я, як ті другі „дячихи”: аби з краю, — питать не буде...

Хазяйка. Е, матушко, не потурайте, люди-ж ті со-баки.

Дячиха. Так, так, серце... Тільки гляди, Бога не забувай.

Хазяйка. Дайте я вас поцілую. (Цілує).

Дячиха. Ну, спосибі Богу та й вам. (Встає). Пора вже й до дому... Там же, серце, щоб у дроги сінця на-клали.

Хазяйка. Покладем (просе) посидьте ще таки, матушечко, ви-ж у мене такий дорогий гість.

Дячиха. Ні, ні, кумо, не рано вже, треба ще заїхать кей-до-кого... Знаєш сей звичай давно ведеть ся.

Хазяйка. Ну, постривайте-ж, матушечко, нате вам клубочок пряжі, — тоненька, сама пряла.

Дячиха. Та Бог з вами. Гордієвно, спосибі й так.

Хазяйка. Е ні ні, се від мене, матушечко, вже візьміть.

Дячиха. Ну спасибі, нічого вже з вами робить. (Розглядає). Ляна нитка рівна, добра. А може у тебе знайдеться сира пряжа? Оце на сім тижні Горобчисі віддала рядно ткать, клубочка не дістає...

Хазяйка. Є — неначе... (дає пряжу).

Дячиха. Спасибі... пора, пора до дому.

Хазяйка. Е, ні, матушечко, а на дорожку...

Дячиха. Бог з нею, кума, я й додому не доїду.

Хазяйка. Та чого там, викушайте таки, неначе ви богато випили? ((Налива дає дячисі).

Я В А 4.

Входить Корнієвна.

Корнієвна. (вдова). Будьте здорові, як корови: перша кільком, друга сокілком, пийте на здоровячко.

Дячиха. А, здрастуйте, Хведоровна, Іван Калистратович. Вдова і Івон з Дячихою здоровкають ся).

Іван. Давно ви вже у нес, матушечко Спиридоновна були; як я бачу у вас діло на лад пішло.

Вдова. (до хазяйки). Кумасю, моя ріднесенька. (цілує).

Дячиха. Грішні, грішні...

Вдова. (до дячихи). Матушечко, зозулечко, не цурайтесь мене, може, ще коли будем сватами.

Дячиха. Та Бог з тобою, хто тебе цураєть ся. (До Івана Калистратовича). Іван Калистратович. Поздравляю вас з новорожденним... Як звать?

Іван. Семеном.

Дячиха. Хай-же великий росте...

Іван. Спасибі... Звиняйте, матушечко, я трохи п'яний.

Дячиха. Нічого, нічого. (Вдова тим часом шепочеться з хазяйкою).

Вдова. Еге, ге, Семеном звать; синочка Бог дав. (До

хазяйки і до всіх). Ну давайте-ж випем за новорожденного. (Пють).

Іван. Ну, нехай же він буде живий, та Богу милий.

Дячиха. (До Івана). Дай Боже.

Вдова. (До Івана). Ну, випем-же...

Іван. Ну й баба, хоч куди.

Вдова. Тим-же я й кума твоя. (Пе і співа:

На здоровя пилось,
По запасці лилось,
І по довгій пелені,
На здоровя мені.

Іван. Ну й кума у мене, як з письма бере..

Вдова. Позвольте мені почастувать всіх вас.

Хазяйка. Викушайте, кумасю матушечко. (Іван починає в ту пору співать):

Ой грай, кума, коли граєш,
Коли чорні брови маєш,
А як такі як у мене,
Так сядь коло мене.

Дячиха. Е, ні, спасибі, се богато буде.

Іван. Нічого, матушечко, одвезем; у нас слава Богу є кому.

Вдова. Знаєте, що, матушечко: випем останній та й до нас у гості.

Іван. О, ти вже, кума, розласилась.

Дячиха. (На бік). Ото радість на тобі, в розходи введуть, (до гостей). чого-ж милости просимо, поїдемо. (Трохи сердито). Як що їхать, так і пора; збірайтесь, --- Іван Калистратович і ви, кумушка. А як же там, чи кобила запряжена?

Іван. Зараз питаємо. кричить): Грицько!

Грицько. (входячи). Чого?

Іван. Запрягай матушину кобилу.

Дячиха. (Перебива). Не забудь-же, хлопче, сінця покласти.

Іван. Слухай сюди: а наші коні в бричку, чуєш?

Грицько. Зараз, зараз. (швидко вибіга; тим часом вдова шепочеть ся з хазяйкою).

Вдова. (На розпів). Кума-ж моя мила; кума-ж моя люба; кума, чуєш, почастуй нас на дорсжку.

Вдова. (Швидко підходе до івана). От у мене кум,— золото; а та й кум. Зна,, чого кума хочс. (підносить горівку).

Дячиха. Ох, Калистратовичу, се вже зовсім лишне буде.

Вдова. Нічого, матушечко. Аби до дому втрапили,— отак по моему. (Налива й пе). Ой упилась я, молода, упилась, за крашаночки упилась, моя курочка несущка, що день то й восьмушка... Викушайте.

Іван. Ну й приказує кума: хоч не хоч, матушечко випем. (В ту пору Грицько в дверях). Коні запряжені, — ідять.

Дячиха. Ох, пора, пора, Калистратовичу, Гордієвно, Хведоровно; пора.

Іван. Поїдьмо. Грицько. Забирай матушці на дроги все. (Грицько входе й забира. Всі підіймають ся, вдова почина співать):

„Ой час та пора та додомоньку”.

(Всі підспівують і виходять).

— (З а в і с а). —

ДІЯ VI.

Я В А 1.

(Дяк з Колькою чаркують ся і цілують ся).

Дяк. (Випивши). Слухай, сину, не бери великорозумної, бо погибнеш, які тать в полунощі. От твоя маменька. Ех, завязала вона мені світ. Пяниця, ледар-тільки і

чую; а як його не пить? (пе). Ніхто не знає, чий чуб болить.

Колька. (Теж пе). Ну, папаша, я не такий Боже сохрани. Як би на мене хотя перст підняла жінка...

Дяк. Осточортіла вона вже мені, нехай гарчить... Випем краще, поки нема. (Пють). От і ти дивись. Се вона тебе не дурно за книжку засадила; ти ще от і молодий, а вже пеш, а через що? Загризла вона нас всіх... Ех, як би я був необразований женив ся-б на дурній простенкій.

Колька. Положим, папаша, я сам добре пізнаю... за патли тягать — неть, я вже не мальчик.

Дяк. Ох, вона скажена, тебе чи буде тягать, а мене тягала. Іродова душа, аж лисину зробила; мучить вона мене, не раз тікав у будяки від неї.

Колька. Папаша, голубчик, що-ж робити, я вижу верю, вона мене любе, а у мене ніяк душа не лежить до науки, я тоже нещасний.

Дяк Бачу, загризе вона тебе; бери дурну, жить будеш... Як женивсь я на ній, так сказивсь, задурила вона мене, почав пить. Я її бив, ну і вона мене біла.. Ех нещасний я чоловік. (Плаче).

Колька. Вірю, папаша, се ужасно. Ви думаете, я на самім ділі такий... Я в Семинарії як був, то як зберемось так кварта по дві вжаримо... А все від чопо я пив?

Дяк. Догадуюсь сину, не з добра ти пеш... Ех, дай ще випю... А то от прийде благочинша, буде всім нагонка, мовчи тільки. Роби знаєш, синку, а кінці ховай. Бо вона така, як той чорт: де не посій там уродить ся. (В той час чутен під вікном регіт. Колька кидаєть ся прибирать. Здаєть ся Олька вернулась. З'авляєть ся Пашка).

Я В А 2.

Колька. (З радістю). А, Паша, голубочко моя! (підводе до дяка). Се от хто.

Дяк. А, Пашко! Благенька, добряча душа, не велико-розумна: от з ким можна заспокоїть ся. (Пашка цілує руку).

Колька. І мені, папаша, вона очень даже наравить ся.

Дяк. Та я понімаю, ти мене не проведеш, гляди тільки не обидь: се спасенна душа...

Пашка. І-ї. Батюшечко. І Боже як би я вас шанувала, і матушку, а Микола Сидоровича, так і сказати не можна.

Колька. А я за се тебе почастую винцем.

Пашка. Та не треба.

Дяк. Випий, випий, вино веселить серце чоловіка.

Колька. Від мене не випеш?

Пашка. (бере). Ну, будьте здорові...

Колька. Папаша, се просто золото, а не дівчина...

Пашка. Ха-ха... і Боже, яка вже я вам гарна, аж золото...

Колька. Спой що-небудь веселеньке, нехай твій ангельській голосок папаша послухають?

Дяк. А ну, заспівай. (співа): Ночною темнотою...

Колька. Ні, подождіть, папаша, вона свою. Починай, Паша.

Пашка. (Співа):

„Кукуріку півнику на току,
Чекай мене дівчино до року,
Хиба-ж мені розуму не мати,
Та щоб тебе до року чекати.
Чекала я голуба доволі;
Кохала ся, парубче, поволі;
Та вже-ж мої норови покажу,
Нехай буде так воно, як скажу:
Ой дівчино-серденько, не жартуй,
Та не довго гаявшись, поміркуй:
Як матимо Божого Василя
Зробим, серце, гарненько весіля”.

(Колька підспівує і пританцює).

Дяк. От так, Пашко, хоч-би при старости Бог привів тебе благословить на все добре і во віки віков. Будеш любить, як будеш моєю невісткою?

Пашка. (Цілує руку дяка). Я-б вас, любила й кохала, як ріднесенького батька.

Колька. Папаша, як-би не мамаша, хоч зараз женив ся-б. Плюнув би на всяку науку...

Дяк. Постій, може вона на старість здуріє, плюне на твою книжку... Як би се від мене, я-б зараз вас, та й живіть собі з Богом, діти мої. (Цілує).

Колька. (До Пашки). Ех, зажиньом ми з тобою.

Дяк. (Співа). „По синім волнам океана”...

Колька. Давайте, папаша, разом всі... Ти, Паша, пой дісканта (задає тону), ви, папаша, басом. Ну разом. (Співають): „По синім волнам”.

Дяк. (Посеред пісні засипає, бормочучи крізь сон). Избав мене Господи. (Засина).

Колька. (Показує на дяка): Вечная память, вечная память. Ну тепер, Паша, наша воля... Ех, ти моя єдиственная в своем роді душечка. (Цілує).

Пашка. І-і. Миколай Сидорович, за для вас.

Колька. Ах, (сердючись) не зови ти мене ради Бога, Миколаєм Сидоровичем.

Пашка. Ні, вже не буду... І Боже, як я вас люблю...

Колька. Ти-ж бачила, як папаша любе, він повне согласіє із'явив на наш брак.

Пашка. (Боязно). А ваша мамашенька?

Колька. Що там мамашенька? Я сам собі мамашенька.

Пашка. (Радіючи). І хоч-би вже скорійше діждатись.

Колька. Ти рада? а, рада, моя голубко, моя возлюбленная в своем роді?... (Обніма). (В ту пору входить: Мати Пашки, Іван, вдова, перша мати Пашки, жахаєть ся, бачучи таку картину, кидаєть ся, з сльозами до Пашки.

Я В А 3.

Мати. От тобі раялись... А вона он з ким. Ох сором. Чи він же тобі рівня?

Іван. (Підбіга до Кольки і хапа за шию). А, так он що? Признавай ся, а то тут над тобою і вода освятить ся.

Вдова. Ага, от така ловись, вивела на чисту воду.

Колька. (З переляком). Та я, та я... я... я люблю і папаша благословить...

Вдова. От бач, казала я Спиридоновні.

Іван. Я і Спиридоновні дам: нехай мені дасть одвіта.

Дяк. (Прокинувшись мурмотить). Що се за okazія?

Іван. (До дяка). Так такий-то ваш синок? З моєї дитини смієть ся?

Дяк. Та я, Іване Калистратовичу, благословляю, хоч зараз...

Я В А 4.

Дячиха. (Одчинивши двері, приказує): Олько! Познось лантухи, мішки, все з дрозг. (Входе з клунками, з полотнами).

Дяк. Тьфу. ось хто мудрує... усьому голова...

Дячиха. (Побачивши дяка п'яним). Уже наливав ся, нахазяїнував, ярижнику?...

Дяк. Та ти попереду розбери діло.

Іван. Та ви знаєте? я не попусти!

Мати. Ой Боже?ж мій, що-ж се буде. (Плаче).

Дячиха. (В нерозумінні). Люди добрі, що се за напасть?

Вдова. (Хитро). Гарна напасть.

Іван. Слухайте. Спиридоновна. Я от при дочці, і при синові, і при честній компанії вам скажу: лучше по чести будьте нам свахою; бо я не дамсь на сміх.

Дячиха. Та се-б то, щоб моя дитина, Колечка... та сього ніколи не може стать ся... Се підговорено, підведено... А ти чого мовчиш?

Дяк. Балакай ти вже — благочинша.

Вдова. (До Кольки). Паничу, признавайтесь. Нехай маменька ваша знають!

Колька. (На колінах). Мамаша, простіть, винуват.

Дячиха. Ох, Боже мій... Та хоч на шматки мене розірвіть, так сього не буде.

Іван. (До Кольки). Миколай Сидорович, проси її. —

Що-ж ти думаєш, так буде, як мати каже? Та я тут мазь з тебе зроблю до коліс...

Колька. Простіть, плюнемо на науку, не по моєму се здоровю. Що-ж мамаша, винуват, позвольте браком все закончить. (Дячиха плаче).

Дячиха. (До дяка). А ти стара собако, де був? Я-ж тебе оставила, а ти наливав ся і дитину до сього довів... Осоромив наш рід...

Колька. (Становить ся на коліна). Мамаша простіть. Папаша не виновен, він благословляє...

Дячиха. Та батько твій з пняних очей хоч на відмі ожене.

Дяк. От бач, я все у тебе був дурний, а ти великорозумна; а не знала, що робити: його женити, а не вчити... схамени ся стара.

Дячиха. (Тупоче ногою). Мовчи, пявко.

Дяк. З його чоловіка зроблять. (Підходе до Кольки). Бери Пашку жить будеш щасливо.

Іван. Матушко, правду кажуть Сидорович, що син ваш буде щасливий. У нас слава Богу є, та ще ось ми землі прикупили. Слухайте, матушко, не робіть бешкету.

Мати. Що-ж, матушко, і ми не винні у ває у самих дочечка...

Дячиха. Боже милосердний... Як кажуть, хто біди не знає, нехай мене спитає. (До Кольки). А я-ж думала з тебе попа зробить.

Іван. Знаєте, Спиридоновна, на все тее Бог дарує, про що чоловік міркує, і я сього не думав.

Дяк. Та покай ся. Молись Богу, та благослови у добрий час...

...Дячиха. Ох, ти бездільник... Ти подумай, хто ми?... Благослови... Тобі, аби випить.

Дяк. (До людей). Ну, ось побалакайте з сією шкапою... Ти хоч-би на старости літ покаялась, — буде уже нагризлась, їла скілько хотіла... Жени його.

Дячиха. Тебе-б попереду кочергою женити.

Іван. Ну, що-ж Спиридоновна, думайте, бо я зараз

до суду діло поведу.

Дячиха. (До вдови). Ти-ж, кажеш, се знала, чого-ж ти мовчала?

Вдова. Що-ж? моя хата з краю, я нічого не знаю.

Колька. Мамаша, благословіть мене, — я буду щасливий.

Дячиха. О Боже мій і руки не здіймають ся... (Колька підходе, а Пашку підштовхує вдова). Благословляю вас, будьте щасликі: мабуть уже так на роду написано... Благослови, старий і ти. (Плаче).

Дяк. Живіть з Богом. Поцілуйтесь в ознаку согласія. (Цілюють ся). Благословіть, Іван і Параско...

Вдова. От слава тобі Господи. (Цілує Дячиху). Нехай воно все так; знаєте, хата покришка... (Кидаєть ся до Пашчиной матері).

Іван. Несподівано посватались... Поцілуймось. Сидоровичу. (Цілує Кольку, дяка і дячиху).

Вдова. А що-б усе було мирно, та до ладу поцілуйтесь матушечко з старим своїм, щоб потім не дорікали.

Дяк. А ну, стара, давай поцілуємось, годі тобі вже на мене гримати. (Цілує). Ось що на віку довело ся, бачить...

Вдова. Слава тобі Господи не за нас се настало, не про нас перестане. По сій мові та будьте здорові... Виймайте, куме, горілочку...

Іван. (Налива). Ну, тепер, матушко, буду вас свахою звати... Пийте на здорове...

Дячиха. (З чаркою). Живіть з Богом, живіть мирно, согласно.

Дяк. Хай їм Бог помага.

Вдова. (Пе). Хай ті плачуть, що нам зле зичуть, а ми будемо гуляти. (Випива, бризкаючи в стелю). От так щоб — наші молоді підскакували.

Дячиха. (До всіх). Научила, вивела у люди... Господи, Боже мій, чи ждала-ж я, щоб мій син, з свяченого коліна, та за мужичкою одружив ся?!...